

Date 19/11/2024 (Evening)

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9 Sub. Code :

1	7	2	3	4
---	---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	3
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 3rd Semester
(2124)

POLITICAL SCIENCE (In all Mediums)

Paper : Indian Government & Politics

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :— (1) Question No. 1 is compulsory. Attempt any **NINE** questions. Each question carries 2 marks.

(2) Attempt **ONE** question from each unit. Each question carries 18 marks.

1. Answer any **NINE** questions :

- (i) Why is the Preamble known as the 'Key to the Constitution' ?
- (ii) Write a note on Liberal Democracy in India.
- (iii) Give four reasons for Centralized Federalism in India.
- (iv) Write a note on GST.
- (v) What is Preventive Detention ?
- (vi) Write a note on the Right to Constitutional Remedies.

- (vii) What is Coalition Government ?
- (viii) Write down the composition of Lok Sabha.
- (ix) Name the present Chief Justice of India.
- (x) What is delegated legislation ?
- (xi) Mention any two problems of the Hung Parliament.
- (xii) Write a note on Judicial Review.
- (xiii) Write down the qualifications to become a member of the Legislative Assembly.
- (xiv) Give two reasons in favour of the abolition of the Legislative Council.
- (xv) Write any two powers of Chief Minister in relation to the Council of Ministers.

UNIT—I

- 2. Discuss the basic features of the Indian Constitution.
- 3. Make a critical evaluation of Centre-State relations in India.

UNIT—II

- 4. Evaluate the Fundamental Duties incorporated in the Indian Constitution by the 42nd Constitutional Amendment.
- 5. What are the Directive Principles of State Policy ? How are these helpful in the establishment of a Welfare State ?

UNIT—III

6. Critically examine the method of election of the Indian President.
7. Describe the composition, powers and functions of the Supreme Court of India.

UNIT—IV

8. Discuss the appointment and powers of the Governor. What factors are responsible for the decline in the position of Governor ?
9. Discuss the composition, functions and powers of the State Legislature.

(हिन्दी माध्यम)

नोट :— (1) प्रश्न सं. 1 अनिवार्य है। कोई भी नौ प्रश्न हल करें। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।

(2) प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न हल करें। प्रत्येक प्रश्न 18 अंक का है।

1. कोई भी नौ प्रश्नों के उत्तर दें :

- (i) प्रस्तावना को 'संविधान की कुंजी' क्यों कहा जाता है ?
- (ii) भारत में उदार लोकतंत्र पर एक टिप्पणी लिखें।
- (iii) भारत में केंद्रीकृत संघवाद के चार कारण बताएँ।
- (iv) GST पर एक टिप्पणी लिखें।

- (v) निवारक निरोध क्या है ?
- (vi) संवैधानिक सुधारण के अधिकार पर एक टिप्पणी लिखें।
- (vii) गठबंधन सरकार क्या है ?
- (viii) लोकसभा की संरचना लिखें।
- (ix) भारत के वर्तमान मुख्य न्यायाधीश का नाम बताएँ।
- (x) प्रत्यायोजित विधान क्या है ?
- (xi) त्रिशंकु संसद की कोई दो समस्याएँ बताइए।
- (xii) न्यायिक पुनरावलोकन पर एक टिप्पणी लिखिए।
- (xiii) विधानसभा का सदस्य बनने के लिए आवश्यक योग्यताएँ लिखिए।
- (xiv) विधान परिषद को समाप्त करने के पक्ष में दो कारण बताइए।
- (xv) मंत्रिपरिषद के संबंध में मुख्यमंत्री की कोई दो शक्तियाँ लिखिए।

यूनिट—I

2. भारतीय संविधान की मूल विशेषताओं पर चर्चा कीजिए।
3. भारत में केंद्र-राज्य संबंधों का आलोचनात्मक मूल्यांकन कीजिए।

यूनिट—II

4. 42 वें संविधान संशोधन द्वारा भारतीय संविधान में शामिल किए गए मौलिक कर्तव्यों का मूल्यांकन कीजिए।
5. राज्य नीति के निर्देशक सिद्धांत क्या हैं ? ये कल्याणकारी राज्य की स्थापना में किस प्रकार सहायक हैं ?

ਯੂਨਿਟ—III

6. ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤਿ ਦੇ ਚੁਨਾਵ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
7. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਰਵੋਚਚ ਨਿਆਏਸ਼ਾਲਾ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਯੂਨਿਟ—IV

8. ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਪਦ ਦੇ ਪਤਨ ਦੇ ਲਈ ਕੌਨਸੇ ਕਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ?
9. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨਮੰਡਲ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ, ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੇ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

(2) ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 18 ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ।

1. ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

- (i) ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਨੂੰ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕੁੰਜੀ' ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?
- (ii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਬਰਲ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
- (iii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਚਾਰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।
- (iv) GST 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
- (v) ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕੀ ਹੈ ?

- (vi) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
- (vii) ਗੱਠਜੋੜ ਸਰਕਾਰ ਕੀ ਹੈ ?
- (viii) ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਿਖੋ।
- (ix) ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ।
- (x) ਸੋਂਪਿਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਕੀ ਹੈ ?
- (xi) ਹੰਗ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੋ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ।
- (xii) ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
- (xiii) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ
- (xiv) ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕਾਰਨ ਦੱਸੋ।
- (xv) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲਿਖੋ।

ਯੂਨਿਟ—I

- 2. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- 3. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ-ਰਾਜ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ—II

- 4. 42ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।
- 5. ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹਨ ? ਇਹ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ ?

ਯੂਨਿਟ—III

6. ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਢੰਗ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਜਾਂਚ ਕਰੋ।
7. ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ—IV

8. ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਵਿੱਚ ਪਤਨ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ ?
9. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।